

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

Ro'yxatga olindi:

№ BO-UM-68

2024-yil " 4 " OI

"TASDIQLAYMAN"

O'zME Jizzax filiali direktori

O. Parakulov

2024-yil "04" OI

NUTQ MADANIYATI
FAN DASTURI

Barcha bakalavriat ta'lim yo'nalishlari uchun (Sirtqi)

Umumiy o'quv soati	– 60 soat
Shu jumladan:	–
Ma'ruza mashg'ulot	–
Amaliy mashg'ulot	– 10 soat (9-semestr – 10 soat)
Mustaqil ta'lim	– 50 soat (9-semestr – 50 soat)

Jizzax – 2024

Modul / kurs dasturi
Barcha bakalavriat ta'lim yo'nalishlari uchun (Sirtqi)

Kurs:	Nutq madaniyati
Kurs turi:	Tanlov fan
Kurs kodi:	NMDB402
Yil:	2024/2025
Semestr:	9
Ta'lim shakli:	Sirtqi
Mashg'ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	60
Ma'ruza mashg'uloti	-
Amaliy mashg'ulot	10
Mustaqil ta'lim	50
Kredit miqdori:	2
Baholash shakli:	Sinov va imtihon
Kurs tili:	O'zbek

Kurs maqsadi (KM)	Fanni o'qitishning maqsadi talabalarda yuksak darajadagi nutqiy madaniyatni, muloqot sifatini shakllantirish va rivojlantirishdan iborat. Fanni o'qitishning vazifalari notiqlik tarixi, buyuk mutafakkirlarning nutqiy madaniyatining ahamiyati haqida qarashlari, mashhur voizlarning notiqlik, tanqidi so'z san'atkorlarining so'z qo'llash san'ati haqida, jahon zamonaviy intellektual olamida so'z qo'llash, notiqlik sirlari, muloqot madaniyatiga doir qarashlar, ilmiy va amaliy yo'nalishlar haqida tasavvur hosil qilish; nutqning lisoniy va nolisoniy me'yor, qoidalari bilan tanishtirish; madaniy nutq ko'nikmasini hosil qilish, malakalarini rivojlantirish kabilarni o'z ichiga oladi.
KM1	

Fan dasturi O'zMU Jizzax filiali Kengashining 2024-yil 04.07 dagi 11 -sonli bayoni bilan tasdiqlangan va foydalanishga tavsiya qilingan.

Tuzuvchilar:

- L.Sindorov O'zMU Jizzax filiali O'zbek tili va adabiyoti kafedrasida dotsenti
- X.Ibragimov O'zMU Jizzax filiali O'zbek tili va adabiyoti kafedrasida dotsenti

Taqrizchi:

X.Maxammadiyev JDPU O'zbek tilini o'qitish metodikasi kafedrasida dotsenti

Fan dasturi O'zbek tili va adabiyoti kafedrasining 2024-yil 11.06 dagi 11 -son yig'ilishida muhokamadan o'tgan va fakultet kengashiga muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri:

L.K.Sindorov

Fan dasturi Psixologiya fakulteti kengashida muhokama etilgan va Filial ilmiy-uslubiy Kengashiga muhokama qilish uchun tavsiya etilgan. (2024-yil 14.06 dagi 11 -sonli bayonnoma)

Fakultet uslubiy kengash raisi:

N.N.Alimov

Fan dasturi filial ilmiy-uslubiy Kengashida muhokama etilgan va Filial Kengashiga muhokama qilish uchun tavsiya etilgan. (2024-yil 25.06 dagi 11 -sonli bayonnoma).

O'quv-uslubiy bo'lim boshlig'i:

A.H.Ko'chimov

Kursni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar	
1	Talabalarning o'zbek tilidan og'zaki va yozma nutqini takomillashtirish va savodxonligini oshirib, nutq madaniyati bo'yicha yetarli bilimga ega bo'lish.

Ta'lim natijalari (TN)	
Bilim jihatdan:	
TN1	Nutq madaniyati shaxs umummadaniy qiyofasi, saviyasini belgilovchi fazilatlardan asosiy ekanligini anglashi zarur.
TN2	Nutq madaniyatini tarbiyalash va o'stirishda til siyosati va til haqidagi qonunlarning o'rni bilmog'i lozim; Nutq va mantiqning uzviy aloqadorligi; notiqlik tarixi; antik davr notiqchilari; ajdodlarimiz Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Ibn Sino, Mahmud Koshg'ariy, Yusuf Xos hojib, Ahmad Yugniy, Mahmud Zamaxshariy, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur kabilarning nutq madaniyatiga doir qarashlari; Bahovuddin Valad, Jaloliddin Rumiy, Husayn Voiz Koshfiy, Mu'iniddin Voiz, Voiz Xoraviy, Zayniddin Vosifiy, Voiz Qozviniy, Mullo Kalon Voiz Samarqandiyning voizlik san'ati; Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Abdurauf Fitrat, Ashurali Zohiriy kabilarning tilning sofligi va nafosati, nutqning go'zalligi to'g'risidagi fikrlari; Cho'pon, Abdulla Qahhor, G'afur G'ulom, Abdulla Qodiriy, Abdulla Oripov, Erkin Volhidovlarning so'z qo'llash san'ati; jahon zamonaviy intellektual olamida so'z qo'llash, notiqlik sirlari, mulohazot madaniyatiga daxldor sara qarashlar, amaliy yo'nalishtirish haqida tasavvurga ega bo'lishi kerak.
TN3	Nutqning shakllari va xususiyatlarini; madaniy nutqning talaffuz, leksik, morfologik, sintaktik, imloviy, punktuatsion, uslubiy, pragmatik, sotsial, etnik, sohaviy me'yorlarini puxta bilishi va foydalana olishi zarur. Nutqning to'g'riligi va aniqligini ta'minlash; uni mantiqiy asosda tuza bilish va mantiqiy xatoliklarni aniqlay olish; nutqning sofligiga, jo'yalligiga, ifodaviylikka erishish; nutqni boyitib borish; nutqiy strategiya va taktikani uyg'un tashkil eta olish; nutqni pragmatik vaziyatga moslash; muammoli vaziyatlardan nutqiy malaka asosida chiqa olish; o'zgalar fikrini to'g'ri anglash ko'nikmalariga ega bo'lishi lozim.
TN4	
TN5	

Kurs mazmuni		soat
Mashg'ulotlar shakli: Amaliy mashg'ulot (A)		
A 1	Nutq madaniyati kursining maqsadi va vazifalari. Nutq faoliyati "Nutq madaniyati" fanining maqsad va vazifalari Nutq madaniyati va boshqa fanlar. Nutq madaniyati – millat ma'naviy kamolotining muhim belgisi.	2
A 2	Nutq madaniyati va notiqlik san'ati tarixi Nutq madaniyati tushunchasi. Notiqlik san'ati tarixiga nazar. Qadimgi Yunoniston va Rimda notiqlik san'ati. Huquq tizimida notiqlikning o'rni. O'rta Osiyoda notiqlik san'ati tarixi.	2
A 3	Til va nutq munosabatlari. Nutq shakllari. Nutq odobi Til va nutq. Til madaniyati va nutq madaniyati. Nutq shakllari. Nutqni rivojlantirish usullari. Yozma va og'zaki nutq.	2
A 4	Nutqning asosiy xususiyatlari. Nutqning to'g'riligi, nutqning aniqligi, nutqning mantiqiyligi, nutqning sofligi, nutqning ta'sirchanligi.	2
A 5	Tilning tasviriy vositalari va ularni qo'llash tartibi. Tilning tasviriy vositalari va ularning turlari. Uslubiy figuralar: antiteza, gradatsiya, ritorik so'roq, ritorik xitob, jim qolish, takror va boshqalar. Nutqda ekspressiv-stilistik bo'yog'ning o'rni va ahamiyati, undan ifodalanish yo'llari.	2
Jami:		10
Mashg'ulotlar shakli: Mustaqlil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular (MT)		
MT 1	Sofistlar, ularning notiqlik san'ati rivojidadagi xizmatlari.	2
MT 2	Nutq jarayonida xalq og'zaki ijodi va xikmatli so'zlardan foydalanish.	2
MT 3	Sohada nutq madaniyati masalalari. Nutq madaniyatini egallashning usul va yo'llari	2
MT 4	Pifagor, uning notiqlik sohasidagi xizmatlari.	2

MT 5	Platon asarlarida notqlikka oid qarashlarning aks etishi.	2
MT 6	“Qobusnoma” asarida sharqona notqlikning ifodalanishi.	2
MT 7	Suqrot, uning notqlik san’ati oldidagi xizmatlari.	2
MT 8	Aristoteleining notqlik san’ati ta’limoti.	2
MT 9	Demosfen – buyuk notiq.	2
MT 10	Sitseronning notqlik nazariyasi.	2
MT 11	Hadislarda nutq odobi masalalari.	2
MT 12	Mahmud Zamaaxshariy, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur asarlarida nutq madaniyati to’g’risida. “Mahbub ul-qulib” asarini o’qib tahlil qilish.	2
MT 13	A.Qodiriyning “O’tkan kunlar” romanida o’zbekona nutq odobining aks etilishi	2
MT 14	Ariza, tavsifnoma, tavsiyanoma, tarjimaiy hol, tushuntirish xati hujjatlarini tayyorlash.	2
MT 15	Majlis bayoni. Tadbir bayonnomalari tayyorlash.	2
MT 16	Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Ibn Sinolarning nutq qoidalari borasidagi fikrlari	2
MT 17	Mahmud Koshg’ariy, Yusub Xos hojib, Ahmad Yugnakiylarning nutq madaniyatiga doir qarashlari.	2
MT 18	Adabiy til – o’zbek nutqi madaniyatining asosi.	2
MT 19	Notiq nutqi samarasida nutq texnikasi.	2
MT 20	Nutq madaniyati va nutq boyligi.	2
MT 21	Nutqda badiiy tasvir vositalaridan foydalanish. <i>epitet, o’xshatish, metafora, metonimiya, sinekdoxa, allegoriya, simvol, ironiya, anifraza, sarkazm</i>	2
MT 22	Nutqni o’stirish va boyitish usullari. <i>voizlik, notqlik, suhandonlik, qissago ylik, roviylik, badihago ylik, askiyachilik, maddohlik; dabirlik, kotiblik, munshiylik va hokazo.</i>	2
MT 23	Nutq jarayonida qo’shimchalarni to’g’ri qo’llash.	2
MT 24	Konfutsiy ta’limotida nutq madaniyati masalasi	2
MT 25	Abdulla Oripov, Erkin Vohidovlarning so’z qo’llash san’ati;	2

notqlik sirlari, muloqot madaniyatiga daxldor sara qarashlari.	
Jami:	50

Kredit-modul tizimida talabalar bilimni baholash mezonlar

Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirining 2018-yil 9-avgustdagi “Oliy ta’lim muassasalarida talabalar bilimni nazorat qilish va baholash tizimi to’g’risidagi Nizomni tasdiqlash haqida”gi 19-2018-son buyrug’ining ilovasi bilan tasdiqlangan nizom asosida belgilaniladi.

Unga ko’ra 100 ballik tizim asosida tashkil etiladi.

I-jadval

Baholashni 5 baholik shkaladan 100 ballik shkalaga o’tkazish

JADVALI

5 baholik shkala	100 ballik shkala	5 baholik shkala	100 ballik shkala	5 baholik shkala	100 ballik shkala
5,00 — 4,96	100	4,30 — 4,26	86	3,60 — 3,56	72
4,95 — 4,91	99	4,25 — 4,21	85	3,55 — 3,51	71
4,90 — 4,86	98	4,20 — 4,16	84	3,50 — 3,46	70
4,85 — 4,81	97	4,15 — 4,11	83	3,45 — 3,41	69
4,80 — 4,76	96	4,10 — 4,06	82	3,40 — 3,36	68
4,75 — 4,71	95	4,05 — 4,01	81	3,35 — 3,31	67
4,70 — 4,66	94	4,00 — 3,96	80	3,30 — 3,26	66
4,65 — 4,61	93	3,95 — 3,91	79	3,25 — 3,21	65
4,60 — 4,56	92	3,90 — 3,86	78	3,20 — 3,16	64
4,55 — 4,51	91	3,85 — 3,81	77	3,15 — 3,11	63
4,50 — 4,46	90	3,80 — 3,76	76	3,10 — 3,06	62
4,45 — 4,41	89	3,75 — 3,71	75	3,05 — 3,01	61
4,40 — 4,36	88	3,70 — 3,66	74	3,00	60
4,35 — 4,31	87	3,65 — 3,61	73	3,0 dan kam	60 dan kam

“Nutq madaniyati” fani bo’yicha talabalar bilimni baholash va nazorat mezonlari

№	Nazorat turlari	Nazorat shakli	Ajratilgan ballar	
			Eng yuqori ball	Umumiy ball
1	Joriy nazorat	Amaliy mashg’ulotida talabaning faolligi Mustaqil ta’lim	20 30	12 18
				50

2	Yakuniy nazorat	Yozma ish yoki Test	50	30	50
	Jami		100	60	100

Izoh: Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali Kengashining 2024-yil 29-maydagi 10-son bayoni bilan tasdiqlangan "Talabalar mustaqil ta'limni tashkil etish tartibi" asosida tashkil etiladi.

Joriy va oraliq nazorat hamda mustaqil ishlarni baholash mezonlari
Talaba joriy nazoratdan 2 ta topshiriq (og'zaki savol-javob, SWOT tahlil, test, krossvord va b.) bajaradi. Semestr davomida talaba 2 ta mustaqil ish topshiradi. Har bir topshiriqlar "0" ballidan "10" ballgacha belgilangan muddatda baholanadi.

Quyidagi holatlarda talabaga a'lo baho qo'yiladi:

- barcha savollarga to'liq javob bersa;
- xatolarga yo'l qo'ymas;
- javobi ilmiy va mantiqiy jihatdan to'g'ri bo'lsa;
- fikrlar asosli va faktik ma'lumotlarga asoslangan bo'lsa.

Quyidagi holatlarda talabaga yaxshi baho qo'yiladi:

- savolga javob berish jarayonida ba'zi kamchiliklarga yo'l qo'ingan bo'lsa;
- ayrim juz'iy noaniqliklarga yo'l qo'ingan bo'lsa;
- o'z fikrini asoslashda ayrim kamchiliklarga yo'l qo'insa;
- bildirilgan fikrlar faktik ma'lumotlarga asoslanib berilsa;

Quyidagi holatlarda talabaga qoniqarli baho qo'yiladi:

- savolga javob berish jarayonida ba'zi kamchiliklarga yo'l qo'ingan bo'lsa;
- ayrim juz'iy noaniqliklarga yo'l qo'ingan bo'lsa;
- o'z fikrini asoslashda ayrim kamchiliklarga yo'l qo'insa;
- fikrlar asosli, lekin faktik ma'lumotlarga asoslanmagan bo'lsa;

Quyidagi holatlarda talabaga qoniqarsiz baho qo'yiladi:

- barcha savolga ham to'g'ri javob bera olmasa;
- barcha savollarga berilgan javoblar noto'g'ri va asossiz bo'lsa.

Yakuniy nazorat baholash mezonlari

Yozma ish shaklida topshirildigan yakuniy nazorat ishlarni baholash tartibi.

Yakuniy nazorat variantlari 5 ta topshiriqdan iborat bo'lib, unda talaba har bir topshiriq uchun 10 ballik tizimda baholanadi.

1	Talaba savolga yozma va og'zaki to'liq javob bersa, umuman xatoga yo'l qo'ymas, javobi ilmiy va mantiqiy jihatdan to'g'ri bo'lsa.	10
2	Talaba savolga yozma va og'zaki to'liq javob bersa, umuman xatoga yo'l qo'ymas, javobi ilmiy va mantiqiy jihatdan asoslashda ayrim kamchiliklarga yo'l qo'insa.	9

3	Talaba savolga to'liq yozma yozsa, og'zaki javob berishda ba'zi kamchiliklarga yo'l qo'insa, javobi ilmiy va mantiqiy jihatdan to'g'ri bo'lsa.	8
4	Talaba savolga qisman yozma yozgan, to'liq og'zaki javob bersa, javobi ilmiy va mantiqiy jihatdan to'g'ri bo'lsa.	7
5	Talaba savolga to'liq yoza olmasa, to'liq og'zaki javob bersa, javobi ilmiy va mantiqiy jihatdan to'g'ri bo'lsa.	6
6	Talaba savolga to'liq yoza olmasa to'liq og'zaki javob bera olmasa, javobi ilmiy va mantiqiy jihatdan to'g'ri bo'lsa.	5
7	Talaba savolga to'liq yoza olmasa to'liq og'zaki javob bera olmasa, javobi ilmiy va mantiqiy jihatdan to'liq asoslanmagan bo'lsa.	4
8	Talaba savolga qisman yozma javob yozgan va og'zaki qisman javob bergan bo'lsa, javobi mantiqiy asoslanmagan bo'lsa.	3
9	Talaba savolga qisman yozma javob yozgan va og'zaki umuman javob bermagan bo'lsa, javobi mantiqiy asoslanmagan bo'lsa.	2
10	Talaba savolga umuman yozma javob yozmagan va og'zaki javob bermagan bo'lsa, javobi mantiqiy asoslanmagan bo'lsa.	1

Test ko'rinshida topshirildigan yakuniy nazorat ishlarni baholash tartibi.

- Yakuniy nazorat davomida talabaga 50 ta test savoli beriladi hamda har bir to'g'ri bajarilgan test javoblari uchun 1 ballidan baholanadi. Test natijalariga ko'ra maksimal 50 ball olish mumkin.

Kredit olish uchun talablar

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ish yoki testni topshirish.

Asosiy adabiyotlar:

1. R.Rasulov, Q.Mo'yidinov. Nutq madaniyati va notiqlik san'ati. Toshkent-2015.
2. N.Mahmudov. O'qituvchi nutqi madaniyati. T.: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2009.
<https://staff.itiame.uz/storage/users/83/books/FILES/IR0LcLU5bY3Ja4rr1xRqRIxMaMW7IEcWaaw.pdf>
3. Rasulova G. O'qituvchi nutqi madaniyati. - Andijon. 2008.
<http://library.navoiy-uni.uz/files/o'qituvchi%20nutq%20madaniyati%20rasulova%20g.pdf>

4. N.Bekmirzayev. Nutq madaniyati va notqlik asoslari. – Toshkent. 2007.
<file:///C:/Users/User/Desktop/bekmirzayev.%20nutq%20madaniyati%20va%20notqlik%20san'ati.pdf>

5. Aminov M. va boshq. Davlat tilida ish yuritish: amaliy qo'llanma / – T.: “O'zbekiston nashriyoti” davlat unitar korxonasi, 2020. – 528 b.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: O'zbekiston. 2017.
2. Mirziyoyev Sh. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – Toshkent: O'zbekiston. 2017.
3. N. Mahmudov, A. Raffiyev, I. Yo'ldoshev. Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish. Cho'lpon nomidagi nashriyot-mathaa ijodiy uyi. Toshkent. 2013.
4. Hojiyev Y., Hasanova N., Hojimatov, Yo'ldosheva O. O'zbek nutqi madaniyati va uslubiyat asoslari. – Toshkent. 1994.
5. Ma'naviy-marifiy ishlar samaradorligini oshirish, davlat tili to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishini ta'minlash masalalari bo'yicha maslahatchilar uchun qo'llanma. “Innovatsiya-Ziyo”, 2020, –328 b.

III. Xorijiy adabiyotlar:

1. Andreeva V. I. Deloproizvodstvo: organizatsiya i vedenie: ucheb. prakt. posobie dlya vuzov / V. I. Andreeva. 3-ye izd., pererab. i dop. M.: KnoRus, 2010. – 296 s.
2. Выкова Т.А. Deloproizvodstvo: uchebnik dlya vuzov: FGOS 3-go pokoleniya / Т.А. Выкова, Л.М. Вьялова, Л.В. Сankina; pod общ. red. Т. В. Кузнесовой. 3-ye izd., pererab. i dop. M.: INFRA – M, 2013. – 363 s.
3. Kirsanova M.V. Sovremennoe deloproizvodstv : ucheb. posobie / M.V. Kirsanova. 4-ye izd. M.: Novosibirsk: Sib. soglashe-nie, 2006. – 312 s.
4. Kuznesov I.N. Dokumentatsionnoe obespechenie upravleniya i deloproizvodstvo: uchebnik / I. N. Kuznesov. M.: Yurayt, 2014. – 576 s.

Axborot manbalari:

1. <https://elib.buxdu.uz/index.php/kutubxona/o-zbek-tilidagi-adabiyotlar/item/199022>
2. <https://yandex.ru/search/?clid=2352013&win=465&from=chromesearch&text=Aminov+M.+%2C+Madvaliyev+A.%2C+Mahkamov+N.+Ish+yuritish.+%E2%80%93+T.%2C+2000.<=21606>

Fan/modul uchun mas'ullar:

L.Sindorov – O'zMU JF O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti.

X.Ibragimov – O'zMU JF O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti.

Tashkilot: O'zMU JF, O'zbek tili va adabiyoti kafedrası